

REDACTIONEEL

Ex-gevangenen een tweede kans geven

Waarvoor dient strafrecht? Zeker om te bestraffen, maar waarvoor nog? De functies eigen aan het opsluiten van een individu op te sluiten zijn drieërlei: het is een ultieme en vastgelegde uiting van de afkeuring van de samenleving van wat beoordeeld wordt als een strafbare daad; het gaat om het steunen van het schadeloosstellen – voor zover mogelijk – voor de veroorzaakte schade aan de slachtoffers, en het gaat er om het risico op hervallen te verminderen door aan veroordeelden instrumenten te geven om terug in het dagelijkse leven te kunnen stappen.

Vanuit dit oogpunt is het triest vast te stellen dat een gevangenis een voedingsbodem voor criminaliteit is. Niet alleen als een plaats waar de al bestaande processen van uitsluiting (armoede, druggebruik, geestelijke gezondheidsproblemen, gebrekkige opleiding enz.) worden versterkt, maar ook omdat het kan leiden tot voortdurende werkloosheid, dakloosheid en het verliezen van familiebanden.

Gevangenis produceren meer uitsluiting dan inclusie. Het komt noch tegemoet aan de veiligheidsbehoefte van de samenleving, noch geeft het ex-gevangenen een tweede kans. Zonder geld, werk of toekomstperspectief glijden ex-gevangenen terug af naar hun crimineel gedrag.

De Raad van Europa zegt dat *“iedereen die beroofd is van zijn vrijheid met respect en waardigheid behandeld moet worden”*. Naast de waardige omstandigheden van opsluiting van deze eeuw, zou voor gevangenen ook de mogelijkheid moeten bestaan om deel te nemen aan vorming en juridisch advies te krijgen zodat ze praktisch voorbereid zijn op hun terugkeer in de samenleving. Een samenleving die al lang geleden afgerekend heeft met de filosofie van ‘oog om oog, tand om tand’ zou meer aanzien verwerven door de waardigheid van zijn gevangenen weer in ere te herstellen.

V. Forest

WELKE TOEKOMST HEBBEN EX-GEVANGENEN?

INHOUD

Gevangenis en Uitsluiting

- Een plaats voor sociale herintegratie of uitsluiting?
- Cijfers van gevangenen in EU
- Gevangenen en ex-gevangenen in eigen woorden
- Onaanvaardbare omstandigheden van gevangenschap...
- Dubbele marginalisering...
- Hoe (ex-)gevangenen ondersteunen: gevalstudies
- Kinderen van gevangenen
- *“Alle ex-gevangenen hebben het stigma van een gerechtelijk verleden”*
- Profiel van het Europese Werkgelegenheidsforum voor ex-gevangenen

Nieuws uit Oostenrijk

- Vechten tegen socio-economische mythes
- Interessante projecten
- Interview met Karin Heitzmann, een Oostenrijkse onderzoeker rond armoede

GEVANGENIS & UITSLUITING

Gevangenis - plaats voor herintegratie of uitsluiting?

De sociale uitsluiting van ex-gevangenen is een gegeven met veel dimensies. Sterk politiek engagement is noodzakelijk opdat de gevangenis mensen zou kunnen voorbereiden op een herinschakeling in de samenleving.

Veel gevangenen die in contact komen met het gevangenisstelsel en het strafrecht hebben een verleden van sociale uitsluiting: lage scholingsgraad, gezondheidsproblemen, werkloosheid, afhankelijkheid van drugs, enz. Opsluiten lost niets op: de problemen stapelen zich op, ze zijn onvermijdelijk met elkaar verbonden, hoe langer de opsluiting des te zekerder men wordt dat bij het verlaten van de gevangenis de uitsluiting nog groter zal zijn dan voorheen.

Andere mogelijkheden worden af en toe uitgetoet (zie blz. 5). Ex-gevangenen worden er geholpen om weer hun plaats in de beschuldigende samenleving in te nemen. In tijden waar het onveiligheidsthema gebruikt wordt voor verkiezingsdoeleinden is het nodig dat een echte politieke wil in Europa ontstaat om gevangenen hun functie van herintegratie terug te geven.

Vorming

Hoe langer de gevangenisstraf hoe groter het risico dat de vaardigheden van de gevangene afbrokkelen of verouderen. De vorming in gevangenen die niet meteen tegemoet komt aan de noden van de gevangenen (vb. "bezigheden") kunnen het negatieve beeld dat zij over "school" of studeren hebben, versterken. De meeste gevangenen hebben een bewogen schoolcarrière achter de rug die hen weinig kennis of kunde, soms zelfs niet het elementaire lezen en schrijven, bijbracht.

Maar een gevangenis kan ook een kans zijn om waardering en vorming te krijgen die ze buiten de gevangenis niet krijgen; vorming die hen de zin kan aanreiken om opnieuw aan het werk te gaan, een plaats in de samenleving in te nemen en hun gevoel van zelfwaarde opbouwt.

Een Canadese studie van 10 jaar geleden (1) toonde aan dat participatie aan basistraining kon helpen bij het verkleinen van de kans op hervallen met ongeveer 12% - een cijfer dat met omzichtigheid moet benaderd worden... Een recentere studie (2) toonde aan dat binnen een groep ex-gevangenen met gebrekkige basisvaardigheden, diegenen die geen vorming in de gevangenis hadden gevolgd 3 keer meer kans maakten om opnieuw in de gevangenis terecht te komen dan diegenen die wel een dergelijk vorming in de gevangenis gevolgd hadden.

Werkgelegenheid

In Groot-Brittannië werd geschat dat 2/3 van de gevangenen werkloos was op het ogenblik dat ze de gevangenis binnenkwamen, en dat 3/4 van de gevangenen de gevangenis verlaat zonder vooruitzicht op werk (3).

Werkgevers zijn wantrouwig om "ex-gevangenen" in dienst te nemen.

Voor diegenen die werk hadden, staat opgesloten worden gelijk aan verliezen van werk en het bijbehorende inkomen. Zelden wordt de baan bewaard, ook al gaat het om een kortstondige opsluiting. Het is algemeen dat slechts weinig werkgevers hun werknemers (nu met strafblad) opnieuw aan werk helpen.

Voor mensen zonder veel ervaring op de arbeidsmarkt voor ze in de gevangenis kwamen, kan het slecht betaalde routinematige werk dat een gevangenis aanbiedt (schoonmaken, keukenwerk, manusje van alles, wasserij) de indruk wekken dat werken in het legale circuit zinloos en waardeloos is, vooral als deze banen losstaan van de arbeidsrealiteit buiten de gevangenis.

Het moet niet op deze manier...Werken in de gevangenis kan voor sommige gevangenen een manier zijn om ervaring op te doen en, met behulp van gekwalificeerd personeel, in contact te komen met werkgevers die hen willen tewerkstellen bij vrijlating. Die werkgevers moeten nog altijd goed aangemoedigd en overtuigd worden om ex-gevangenen als betrouwbare werknemers te zien. Sommige gewetenloze werkgevers willen ex-gevangenen wel aan werk helpen op een niet officiële manier tegen een hongerloon, goed wetend dat hun strafblad hen belet om een officiële baan te zoeken! Werken als zelfstandige kan een snellere, praktische oplossing bieden voor

sommige ex-gevangenen, maar is niet voor iedereen haalbaar en kan eindigen in een ontgoocheling...

Werkloze ex-gevangenen zijn een bijzonder kwetsbare groep in de Europese Unie van vandaag. Hun aantal, op verschillende miljoenen geschat door het Europees Werkgelegenheidsforum voor Gevangenen (EOEF - zie blz. 6), stijgt geleidelijk aan. De laatste jaren groeide hun aantal sneller omdat opsluiting en vooral de voorlopige hechtenis, vaker gebruikt wordt.

Huisvesting

Ook zijn huis kan men verliezen of, erger nog, huur wordt verder aangerekend als de eigenaar niet op de hoogte werd gebracht van de opsluiting. De gevangene komt in een schuldenspiraal terecht: de huurachterstallen stapelen zich op terwijl men er niet langer woont. Niet betalen zal leiden tot uit huiszetting en het geschrapt worden van de lijst voor sociale huisvesting.

In het slechtste scenario kan de eigenaar zonder nieuws van zijn huurder, de woning weer in bezit nemen en beschikken over de eigendom van de gevangene. Dat is de reden waarom sommige ex-gevangenen geen documenten (certificaten, diploma's, identiteitskaart) terugvinden die ze nodig hebben bij het zoeken naar werk, willen aanspraak maken op een uitkering of sociale woning.

Veel ex-gevangenen eindigen daarom op straat of in opvanghuizen voor daklozen. Werkloosheid bemoeilijkt eveneens het vinden van stabiele accommodatie, los van die eigenaars die weigeren om aan ex-gevangenen te verhuren of een onaanvaardbaar hoge waarborg vragen. Sociale huisvesting wordt dan het meest haalbare alternatief. Ook daar bestaan veel obstakels: te klein aanbod sociale woningen, gebrek aan lokaal politiek engagement om ex-gevangenen aansluiting te laten vinden bij de bestaande samenleving.

Veel ex-gevangenen eindigen op straat

Daarom is het van belang om - best bij het binnenkomen van de gevangenis - na te gaan of de gevangene, eens vrij, over een waardige

plek om te wonen kan beschikken. Hierover zou specifiek advies en ondersteuning in de gevangenis zelf voorzien moeten worden.

Gezondheid

Het kan niet ontkend worden, drugs zijn overal in de gevangenissen. Zelfs iemand die voordien niet gebruikte kan in de gevangenis snel een gewoonte ontwikkelen, en afhankelijk blijven na vrijlating, tenzij behandeling in de gevangenis wordt aangeboden. Veel gevangenen hebben - of ontwikkelen - geestelijke gezondheidsproblemen, die kunnen verergeren door het gebruiken van drugs of alcohol. Verveling kan deze problemen vergroten, hen gevoelloos maken en hen in een zodanige toestand brengen dat ze niet meer voor zichzelf kunnen denken of handelen. Voor sommigen is de gevangenis de eerste kans om onderzocht te worden, om hun ziek zijn onder woorden te brengen en om hen een vooruitzicht op behandeling aan te bieden zodat hun leven "meer draaglijk" wordt.

Middelen

Verzekeren dat ze een voldoende groot inkomen hebben om een waardig leven te leiden is een noodzakelijke voorwaarde voor de herintegratie van de ex-gevangene. Maar schulden, opgestapeld voor het verblijf in de gevangenis kunnen weer opduiken: huurachterstal, verlies van voordelen, kosten verbonden aan de gevangenschap.

Gevangenissen zouden de gevangenen moeten helpen om deze schuldenspiraal te doorbreken. Advisering en het aanbieden van kwaliteitsvol en waardig betaald werk kunnen hierbij helpen.

Familie

Gevangenschap kan fataal zijn voor een huwelijk of relatie van de gevangene met zijn kinderen (zie inzet blz. 5). Het kan resulteren in emotionele, financiële, gezondheidsproblemen voor de familieleden. In tegenstelling hiermee kan het opsluiten van een gewelddadig familielid -waar huislijk geweld bestond- een pauze en een mogelijke nieuwe start betekenen voor partners en kinderen.

Familie en vrienden zijn bij vrijlating vaak de belangrijkste reden voor een ex-gevangene om zich te herintegreren. Zij helpen ook bij de directe noden van ondersteuning, onderdak en liefde. Voor de minder gelukkigen betekent

vrijkomen een einde zonder vooruitzicht of erger hervallen en eindigen in de gevangenis.

Vincent Forest

(1) Correctionele Diensten in Canada, Kan vorming voor volwassen gevangenen recidiveren tegengaan? Onderzoeksrapport 22, 1992. Zie: http://www.csc-scc.gc.ca/text/rsrch/reports/r22/r22e_e.shtml

(2) D Clark, Onderzoek naar *Effectieve Regime Maatregelen*, Home Office (Gevangenis Dienst Intern management document – ongepubliceerd), 2001. Zie: <http://www.homeoffice.gov.uk>

(3) Hervallen bij ex-gevangenen verminderen, 2002 Rapport door de UK Unie voor Sociale Uitsluiting. Zie: <http://www.socialexclusion.gov.uk>

Gevangenen in cijfers in de EU

Dit zijn de laatste cijfers van het Internationaal Centrum voor gevangenisstudies, Koninklijk College Londen - <http://www.prisonstudies.org/>, in absolute getallen en naar bevolkingscijfer (per 100.000 van de bevolking):

- Oostenrijk: 8.700 (107)
- België: 9.245 (90)
- Cyprus: 355 (41)
- Tsjechische Republiek: 19.506 (190)
- Denemarken: 3.788 (71)
- Estland: 4.571 (317)
- Finland: 3.719 (73)
- Frankrijk: 5.028 (91)
- Duitsland: 79.329 (97)
- Griekenland: 8.760 (83)
- Hongarije: 16.543 (164)
- Ierland: 3.417 (92)
- Italië: 56.530 (98)
- Malta: 278 (71)
- Nederland: 20.000 (127)
- Letland: 7.796 (325)
- Litouwen: 8.063 (218)
- Luxemburg: 655 (153)
- Polen: 79.807 (206)
- Portugal: 13.163 (122)
- Slowakije: 8.891 (165)
- Slovenië: 1.129 (57)
- Spanje: 60.896 (155)
- Zweden: 7.332 (82)
- Groot-Brittannië: 84.918 (145)

Polen en de Baltische Staten hebben de hoogste gevangenisbevolkingratio, nl. meer dan 200 gevangenen per 100.000 inwoners.

Woorden van achter gesloten deuren...

“Ik heb eraan gedacht – les volgen, aanleren van vaardigheden. Maar men betaalt beter voor het doen van onderhoudswerk – een echte keuze is er dus niet.”

“Het belangrijkste is om werk te hebben. Ik heb iets nodig zodat ik niet alleen wat rondhang zonder iets te doen – ook het geld heb ik nodig.”

“Als ik vrijkom zal ik de eerste weken werk zoeken, maar met een juridisch verleden en indien je zo eerlijk bent om dit verleden toe te geven, wordt je doorgaans aan de deur gezet.”

“Ik verloor mijn huis toen ik hier aankwam. Hoe kan ik beginnen denken aan opnieuw starten als ik zelfs niet weet waar ik naartoe kan?”

... en van de andere kant van de muur

“Toen ik vrijkwam, begon ik hetzelfde als voordien. Men went aan de gevangenis, aan die manier van leven.”

“Sinds ik vrij ben is mijn situatie slechter dan voordien: nog meer schulden, mijn meubelen verdwenen, geen huis. Ik weet zelfs nog niet waar ik binnen 3 dagen zal slapen.”

“Niet alleen mijn juridisch verleden speelde een rol, ook het feit dat ik gedurende vele jaren een drugverslaafde was. Ik was niet geschikt voor de arbeidsmarkt. Mijn eigen familie kon me niet vertrouwen. Hoe kan je dan verwachten dat een werkgever je vertrouwt?”

“Ik heb lang niet gewerkt vanwege mijn probleem. Nu ik werk heb, heb ik de indruk dat ik me beter kan inzetten en ik ben tevreden dat men mij vertrouwt.”

Bronnen: Verminderen van hervallen bij ex-gevangenen, 2002 Rapport door de Britse Sociale Exclusie Eenheid; *Opnemen van gevangenen en ex-gedetineerden in werkgelegenheid en samenleving*, Rapport van een Integra Conferentie, Dublin, 1999.

Onaanvaardbare omstandigheden van gevangenschap...

De levensomstandigheden in bepaalde gevangenissen zijn “niet verenigbaar” met de menselijke waardigheid. Onaanvaardbaar!

Zijn schuld betalen aan de samenleving is één zaak, maar kan men redelijkerwijs aanvaarden dat de omstandigheden van gevangenschap, in bepaalde Europese gevangenissen, “niet verenigbaar zijn met de menselijke waardigheid”, zoals een rapport (1) van de Europese Raad benadrukt?

Het verliezen van de vrijheid is bedoeld om de gevangene te veranderen vooraleer hij weer naar de samenleving terugkeert. Het is duidelijk dat de gevangenis strafbaar gedrag kan voortbrengen en het hervallen in stand houden. De gevangenis is vaak een plaats waar georganiseerde misdaad plaatsvindt en waar geweld en drugs alles overheersen. Het is ook de plaats van sociale uitsluiting, waar we diegenen terugvinden die al in de samenleving uitgesloten werden.

Niet doorzichtige rechtspraak

Minder dan 3% van de Franse gevangenen zijn oplichters, misbruikten vertrouwen of zijn zwendelaars. De meeste gevangenen zitten er omwille van diefstal, verhandelen van drugs, plegen van geweld, inbreuken op de vreemdelingenwetgeving, enz. Overtredingen die vaak met armoede of gebrekkige kennis van rechten te maken hebben.

De werking van het strafrecht versterkt uitsluiting. Geconfronteerd met een niet doorzichtige rechtspraak waar verwarrende vaktaal gebruikt wordt, worden de beschuldigten hulpeloos achtergelaten. Als een advocaat voor hen spreekt, voelen zij zich buitenstaander bij hun eigen proces door de (onbegrijpelijke) dialoog tussen advocaat en rechter. Door uitgesloten mensen verder uit te sluiten, kan de rechtspraak de foute indruk wekken dat ze een antwoord geeft op het onveiligheidsgevoel. Ze doet echter niets aan de mistoestanden binnen de gevangenissen die de gevangenen in afschuwelijke omstandigheden houdt en hen eens vrij, tot hervallen brengt.

Voortdurende overbevolking

In heel de Europese Unie zijn de gevangenissen voortdurend overbevolkt. Het Internationaal Observatorium van de Gevangenissen (Observatoire International des Prisons -OIP – een organisatie die toezicht houdt op gevangenissen) slaakt een alarmkreet in het rapport van 2005 (2) over verslechterde omstandigheden in de gevangenissen: seksuele willekeur, slechte hygiëne, vervallen gebouwen. “Levensomstandigheden die beschamend zijn voor deze eeuw”, staat er uitdrukkelijk in vermeld.

De Raad van Europa citeert ook slechte behandeling, onaangepaste faciliteiten, de moeilijkheid om advocaat of dokter te zien in voorhechtenis. “Voorlopige hechtenis zou uitzonderlijk moeten zijn (...) Juridisch toezicht en alternatieven voor gevangenschap moeten verkozen worden boven gevangenschap als het om korte straffen gaat (...). De al bestaande alternatieve straffen zijn voorwaardelijke invrijheidstelling, gemeenschapsdienst, gedeeltelijke vrijheid, elektronische opvolging”, vermeldt het rapport van de Europese Raad en voegt eraan toe dat “de toegang tot de gevangenis zou vergemakkelijkt moeten worden voor verenigingen en organisaties die een educatieve rol spelen voor de gevangenen en hen professionele training aanbiedt”.

Een prioriteit?

Gevangenissen en gevangenen krijgen niet de aandacht die ze nodig hebben, vooral niet in de Nationale Actie Plannen voor Sociale Inclusie. Ze werden zelfs niet vernoemd in het laatste Gemeenschappelijk Rapport over Sociale Bescherming en Sociale Inclusie uitgegeven in januari 2005. In Frankrijk daalde volgens OIP de werkgelegenheidsmogelijkheden met bijna 30% gedurende de laatste 5 jaar, het opleidingspercentage was nog nooit zo laag als 10 jaar geleden. Maar alleen door sociaal te investeren in hun gevangenissen zullen de Lidstaten erin slagen om hun ex-gevangenen te herintegreren en als gevolg hiervan de kans op hervallen te verkleinen.

V.F.

(1) *Situatie van de Europese gevangenissen en centra van voorlopige hechtenis*, Raad van Europa, Doc. 10097, februari 2004. Zie: <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/doc04/FDOC10097.htm>

(2) OIP, Rapport 2005: De omstandigheden van opsluiting in Frankrijk: http://www.oip.org/publications/rapport2005_presentation.htm

Dubbel gemarginaliseerd...

Vrouwelijke

gevangenen zijn een minderheid in de gevangenisbevolking en zitten gemiddeld een kortere straf uit dan hun mannelijke collega's. Hun aantal neemt stilaan toe in de gevangenis van de Lidstaten.

De meeste gevangenen genoten een lage scholing en hebben een beperkte ervaring met werkgelegenheid. Samen met het weinig aangepaste vormingsaanbod in de gevangenis, bemoeilijkt het hun herintegratie in de samenleving. Meestal zijn ze alleenstaand. Sommigen dreigen hun ouderlijke rechten te verliezen tenzij familieleden tijdelijk de kinderen kunnen opvangen. Bij gebrek aan juridisch advies in de gevangenis weten velen niet hoe ze hun ouderlijke rechten weer kunnen opnemen.

Etnische minderheidsgroepen zijn meer vertegenwoordigd in gevangenis in vergelijking met de algemene bevolking – 2 tot 3 keer meer in Groot-Brittannië, waar ze doorgaans ook een langere straf uitzitten dan de algemene bevolking (*).

Ook discriminatie, vreemdelingenhaat, racisme kunnen overheersend zijn in gevangenis, zowel onder gevangenis personeel als onder gevangenen. Het kan zich vertalen in verbaal en fysiek misbruik...

V.F.

(*) *Verminderen van hervallen bij ex-gevangenen*, 2002 Rapport door de Britse Eenheid Sociale Uitsluiting

Hoe (ex-)gevangenen ondersteunen: gevalstudies

Oostenrijk: training en ondersteuning voor ex-gevangenen

Een EQUAL project in Oostenrijk biedt een combinatie van training en ondersteuning aan voor ex-gevangenen. Telfi (Tele-leren voor mensen in de gevangenis) werkt in 6 gevangenis, de intentie bestaat om ook op andere plaatsen te werken. Telfi lessen werden aangeboden rond Informatie Technologie, Duits

als vreemde taal en Engels. Hout- en metaalbewerking, leren lezen en schrijven worden ook gepland.

De technologie "e-leren" (elektronisch leren) is een integraal onderdeel van de lessen. Dit laat toe dat de studenten op hun eigen ritme kunnen werken. Hierdoor engageren sommige mensen zich die via de traditionele onderwijsmethoden niet geïnteresseerd zouden zijn. De lessen worden in kleine groepen van 6 mensen gegeven. De ondersteuning bestaat uit schriftelijk lesmateriaal, de lesgever komt wekelijks langs in de gevangenis en het gevangenis personeel is getraind als mentors "e-leren".

Om meer te weten te komen van Telfi, http://www.telfi.at/index_eng.html

Bron: EOEFG (Europees Werkgelegenheidsforum voor Gevangenen) *Briefing rond Europese Criminaliteit en werkgelegenheid, augustus 2005, beschikbaar op: <http://www.eoef.org/>*

Italië: theater voor jonge gevangenen

Toen Teatro Kismet startte met theater binnen de gevangenis in de regio van Bari, behoorden de jonge gevangenen in vergelijkbare mate tot 3 groepen: Italiaanse jongeren, jongeren uit Noord-Afrika en Albanese bootmensen, velen onder hen zijn eerder vluchteling dan crimineel. Racisme overheerste in de gevangenis. De Italiaanse jonge gevangenen vroegen voortdurend om hun overplaatsing naar de gevangenis voor volwassenen met vnl. geharde Italiaanse criminelen.

Kismet voelde dat hun werk bijgedragen heeft tot een grotere tolerantie en onderling begrip tussen de groepen. Momenteel wordt het theaterstuk, gecreëerd en deels vertolkt door jonge gevangenen, in 4 gevangenis (3 voor mannen en 1 voor vrouwen) getoond. Ongeveer 15 voorstellingen worden gegeven aan een publiek van maximum 60 personen; lokale scholen en kerkelijke organisaties worden ook uitgenodigd. In Bari wordt dit werk bijna als een gevestigde culturele institutie behandeld. Het theatergezelschap promoot tevens het werk van schrijvers in de gevangenis.

Teatro Kismet: <http://www.teatrokismet.org/>

Nederland: Penitentiair Instituut Norderhaven

Norderhaven is een gesloten gevangenis waar 250 gevangenen verblijven. Het werkt als een

'open gemeenschap', waarbij de gevangenen vrij kunnen bewegen tussen 7u30 en 21u30. De gevangenen zijn verantwoordelijk voor het volgen van hun eigen programma, zoals tijdig op het werk aankomen, bijwonen van vorming en training.

De gevangenis werkt volgens het schema 'Optie voor Werk', om daadwerkelijke herintegratie na de gevangenschap te bereiken. Er wordt een plan opgemaakt tussen gevangene en zijn coach. Het is een combinatie van training, vorming, sociale begeleiding en advisering. In het kader van dit programma kunnen gevangenen professionele kwalificaties verwerven in domeinen als horeca. Wordt het plan met succes doorlopen, dan kan de coach en de verantwoordelijke voor voorlopige invrijheidsstelling een geschikte baan voor de gevangene zoeken tegen het moment van vrijlating.

Bron: 'Verminderen van de kans op hervallen bij ex-ge-detineerden', 2002 Rapport door de Britse Eenheid Sociale Uitsluiting.

Groot-Brittannië: Agentschap 'Draaideur' – programma van 'bemiddelaars'

Het Agentschap Draaideur (Revolving Doors) ondersteunt gevangenen met geestelijke gezondheidsproblemen. Ze verbeteren de banden met de diensten in de samenleving die de gevangenen nodig hebben eens ze vrij zijn. Ze werken in 4 gevangnissen met mensen in voorlopige hechtenis en mensen die een korte straf uitzitten. Hun doelgroep zijn de gevangenen die tussen de mazen van het bestaande gezondheidsnetwerk, huisvestingsnetwerk en de sociale hulporganisaties vallen. De bemiddelaars ontmoeten hun cliënten in de gevangenis en ontwikkelen een gecoördineerd plan van vrijlating. Eens vrij blijven zij de ex-gevangenen ondersteunen in de samenleving. Dit Agentschap heeft ook een aantal trainingprogramma's voor gevangenispersoneel waarbij ze gevangenen met geestelijke gezondheidsproblemen kunnen herkennen en doorverwijzen.

Meer informatie: http://www.revolving-doors.co.uk/link_worker.asp

Kinderen van gevangenen

In de Europese Unie worden jaarlijks honderdduizenden kinderen plots gescheiden van hun opgesloten ouder. Zij deden niets verkeerd, maar lijdten onder het trauma van de gevangenschap van hun ouder. Het onderhouden van de familieband is noodzakelijk voor hun geestelijke gezondheid en voor de herintegratie van de gevangene. Als de band voor een langere periode verbroken is, kan het kind stilaan gewoon worden aan de omkadering door andere volwassenen en kan het weigeren om de gevangene ouder te bezoeken. Deze ouder bevindt zich bijgevolg in een dubbele uitsluiting: door de samenleving en door zijn/haar kinderen.

"Overerving van gevangenschap" is geen mythe: geschat wordt dat in Frankrijk 30% van de kinderen van gevangenen ooit in de gevangenis terecht komt. Behouden van de familiebanden is noodzakelijk om deze vicieuze cirkel te doorbreken, maar het is niet genoeg. Gezinnen hebben hulp nodig bij het omgaan met de situatie, vooral om schoolverzuim tegen te gaan en een oplossing te zoeken voor het inkomensverlies.

Gezinnen van gevangenen kunnen snel in armoede terecht komen. De erelonen van de advocaat, de kosten van de gevangenschap en de bezoeken komen bovenop het inkomensverlies van de gevangene. De eerste uitgaven waarop bezuinigd wordt zijn gezondheidszorg en kinderen. Indien de alleenstaande ouder de situatie niet aankan of niet kan steunen op andere familieleden, kunnen de kinderen in een instelling terecht komen of geplaatst worden.

V.F.

"Alle ex-gevangenen hebben het stigma van een gerechtelijk verleden"

Interview met Mike Stewart, Directeur van het Centrum voor Economische en Sociale Inclusie, in naam van het Europese werkgelegenheidsforum voor gevangenen (EOEF).

EAPN: Welke zijn de belangrijkste obstakels, meer bepaald op de arbeidsmarkt, voor ex-gevangenen die zich willen herintegreren in de samenleving?

Mike Stewart: *Het probleem begint vaak op jonge leeftijd. Veel gevangenen hebben een laag zelfbeeld, een verleden van mislukken op school, lage scholingsgraad en een beperkte professionele carrière. Hierbij komt nog dat ze slachtoffer zijn van discriminatie vanwege hun juridisch verleden. Vrouwen en etnische minderheden ondervinden vaak een dubbele discriminatie.*

Eens veroordeeld, kan de veroordeelde in een vicieuze cirkel terecht komen van een aaneenschakeling van delicten en wegzinken in armoede en uitsluiting. Doorheen de tijd wordt het alsmear moeilijker om werkgevers ervan te overtuigen dat ze het waard zijn om aangeworven te worden. Eens de gevangene in dit raderwerk zit, wordt de uitsluiting alsmear groter.

Bestaan er groepen die met meer problemen te kampen hebben dan andere?

Het is opvallend dat in elk land de etnische minderheden meer voorkomen in de gevangenispopulatie. Mensen die herhaaldelijk delicten plegen lopen een groter risico om dakloos te worden, om problemen met geestelijke gezondheidszorg of drugs te krijgen. Het aantal vrouwelijke gevangenen is relatief klein maar nam de laatste jaren beduidend toe.

Welke Europese herintegratieprojecten worden door EoEF ondersteund?

In Europa bestaan er verschillende types werkgelegenheidsprojecten voor gevangenen. Sommige projecten worden op grote schaal beheerd door de Diensten van de Gevangenis of Probation. Maar de meeste projecten zijn kleinschalig en worden beheerd door NGO's. Over het algemeen zijn de projecten in Noord-Europa beter omkaderd, terwijl de organisaties in Zuid-Europa en in de nieuwe Lidstaten grote moeilijkheden ondervinden om financiering voor deze projecten te vinden.

2 voorbeelden tonen aan hoe verscheiden werkgelegenheidsprojecten voor gevangenen kunnen zijn. In de Britse Gevangenis Plus 2 loopt het hoogst gesubsidieerde project door ESF (Europees Sociaal Fonds) van Europa. In december 2006 zal het project gewerkt hebben met 48.000 gevangenen in 39 gevangnissen. PATIM is een Spaans hulpverlenings-

agentschap voor verslaafden. Zij ontwikkelen sociale bedrijven met als doel werkgelegenheid aan te bieden aan drugverslaafden en bij te dragen tot de lokale economie.

Welke zijn de voornaamste gevolgen van niet geïntegreerd zijn in de samenleving?

Er zijn ernstige gevolgen voor de individuen, de gemeenschap en de Staat. Voor de individuen staat veel op het spel. Tenzij ze erin slagen een baan te vinden, gaan ze een sombere toekomst tegemoet met een groot risico om opnieuw in de gevangenis terecht te komen, met een groot risico op dakloosheid, problemen met drugs en geestelijke gezondheid.

Een gemeenschap die voortdurend met criminaliteit te maken krijgt, verzwakt. In de ergste situaties tast het op duurzame wijze het sociale weefsel en de lokale samenhang aan. Voor de Staten zijn mensen in situaties van uitsluiting bij voorbaat misdadigers. Dat kost veel geld als we denken aan de kost van de aangerichte schade en de kost van de gevangenschap. In bepaalde gemeenschappen is criminaliteit de voornaamste bedreiging van de sociale orde en samenhang.

Hoe zou u hierover de rol van de NAP's voor Inclusie analyseren?

De NAP's kunnen een zeer belangrijke rol spelen. Helaas wordt in de meeste NAP's geen aandacht besteed aan de strijd tegen sociale uitsluiting van gevangenen. Dit verandert en men herkent dat niet alle groepen in uitsluiting per definitie misdadigers zijn. Uit de cijfers blijkt dat andere groepen vaker in de gevangenis voorkomen: vb. etnische minderheden, vrouwen, laaggeschoolden, langdurig werklozen. In een ideale wereld zouden gevangenen opgenomen worden in een groter plan waarbij ook de door hen ervaren problemen aangepakt worden. De realiteit is echter dat gevangenen vaak uitgesloten worden van diensten omwille van hun verleden en hebben daarom diensten nodig die specifiek voor hen ontwikkeld worden. In sommige Lidstaten hebben de NAP's aandacht voor deze ruimere benadering en de anderen zouden hun voorbeeld moeten volgen.

Interview: V. Forest

Het profiel van EOEf

Het Europese Werkgelegenheidsforum voor gevangenen (European Offender Employment Forum) bestaat, onder allerlei vormen, 20 jaar. Leden van EOEf houden zich bezig met vragen die verband houden met werkgelegenheid voor gevangenen in alle Lidstaten van de Europese Unie. Hun doel is om bij te dragen tot het verminderen van het aantal delicten door de promotie van de sociale herintegratie van gevangenen via vorming en werk.

De opdrachten van EOEf zijn de volgende :

- Goede praktijkvoorbeelden identificeren, uitwisselen en promoten;
- Beleidsmakers beïnvloeden op nationaal en Europees niveau om het aanbod en de kwaliteit van de werkgelegenheid en de vorming voor gevangenen te verbeteren;
- Een informatiedienst voorzien die door alle leden in Europa kan gebruikt worden;
- Partnerschap over de landen heen promoten en vergemakkelijken tussen organisaties die werk aanbieden en vormingsdiensten.

Het Forum staat open voor publieke en private organisaties en NGO's. Ex-gevangenen aan werk helpen, kan alleen slagen als er daadwerkelijke partnerschap bestaat tussen de diensten van het juridische systeem en het strafrecht, de werkgevers en NGO's.

Meer informatie op: <http://www.eoef.org>

NIEUWS UIT OOSTENRIJK

Vechten tegen socio-economische mythes

In Oostenrijk wordt de ontwikkeling van projecten rond alternatieve modellen van de samenleving fel belemmerd door een onverzettelijk geloof in verschillende socio-economische mythes. De Conferentie van Mensen in Armoede (EAPN Oostenrijk) stelde zichzelf als doel om deze mythen te ontrafelen en het pad te effenen voor verandering.

“We kunnen ons dit soort dingen niet langer veroorloven”

Sociale problemen laten verergeren, wordt vaak verantwoord door met het argument te zwaaien dat het staatsbudget in evenwicht moet zijn. Het lijkt onvermijdelijk dat in één van de rijkste landen van de wereld op de maatregelen betreffende armoedebestrijding moet bespaard worden. Tegelijkertijd gaan taksen en belastingen omlaag. Hierdoor dalen ook de middelen die gebruikt kunnen worden bij de herverdeling van de rijkdom. Sterk is het vast te stellen dat de indeling van het fiscale systeem en de vastgestelde prioriteiten betreffende staatsuitgaven niet het gevolg zijn aan een natuurlijke ontwikkeling, maar afhankelijk zijn van de wil van politieke beleidsmakers. Een andere traditioneel aangevoerde mythe om het verlies van sociale voordelen te rechtvaardigen is de demografische evolutie. De vergrijzing van de bevolking brengt, zo wordt ons gezegd, in zijn kielzog dusdanig zware problemen mee dat een ontmanteling van de uitkeringssystemen bij werkloosheid, ziekte en pensionering onvermijdelijk zijn.

Als men de zaken wat beter bekijkt, merkt men elke keer op dat er geen betrouwbare verwachtingen op lange termijn bestaan. Meer, onze beleidsmakers geven uiteraard toe dat belangrijke relatieve variabelen in de demografische evolutie voor een andere wending kunnen zorgen, positief of negatief, als gevolg van politieke mechanismen. De grote winnaars van de huidige 'demografische angst' zijn de werkgevers, verzekeraars, financiële instellingen en de politiek verantwoordelijken die een vrij negatief beeld van de toekomst ophangen om onze aandacht af te leiden van hun huidige mislukkingen.

“Sociaal is werk creëren!”

Meer economische groei betekent meer nieuwe banen, en meer banen betekent meer sociale zekerheid. Dit is een andere mythe die al te horen was in de late 18^e eeuw. Wat men hierbij vergeet te zeggen is dat zelfs winstgevende bedrijven mensen ontslagen, dat werkgelegenheid ongelijk verdeeld is, en dat steeds meer mensen gedwongen worden te werken in steeds slechter wordende omstandigheden. Ondertussen werd werk verengd tot bron van inkomsten, terwijl het vrijwilligerswerk en de weldadige invloed van werken volledig onderbelicht blijven. Kortom, alternatieven die spreken over herverdeling en het opnieuw evalueren van het begrip werk (zoals systemen van minimumloon, betere kinderopvang, arbeidsduurvermindering) worden veroordeeld als zijnde te negeren en

onhaalbaar.

“Diegenen die willen werken, kunnen werken!”

Resultaten van recent armoedeonderzoek ondermijnen de mythe dat “wie echt wil” dezelfde kansen op succes heeft. In Oostenrijk zijn de sociale omstandigheden van elk individu een essentieel element en bepalend voor de toekomstige levensweg. Het gezinsinkomen zal bijvoorbeeld de scholing van de kinderen bepalen. Kinderen uit bemiddelde gezinnen zullen bemiddelde ouders worden, terwijl kinderen uit gezinnen in armoede later hun kinderen in armoede zullen grootbrengen.

Om ervoor te zorgen dat iemands toekomst niet uitsluitend bepaald wordt door de sociale omstandigheden, roept de Oostenrijkse Conferentie van Mensen in Armoede op (EAPN Oostenrijk) om vorming en training niet te koppelen aan sociale klasse maar aan het individu, meer steun vanuit de school en vorming bieden zonder toegankelijkheidsproblemen.

Aandacht richten op sociale alternatieven

Met het verjagen van de economische mythes zal tenslotte de weg vrijkomen voor sociale alternatieven. De Conferentie van Mensen in Armoede heeft met zijn “ABC van het gegarandeerde minimum” (A voor gecombineerd inkomen steun/minimum uitkering als werkzoekende, B voor de gegarandeerde toegang tot de sociale diensten en publieke goederen, en C voor het werkgelegenheidsbeleid dat zijn aandacht richt op kwaliteitsvolle banen) de noodzakelijke elementen, nodig voor een effectieve strijd tegen armoede, samengevat. Het brengt een krachtige boodschap dat sociale alternatieven mogelijk zijn.

Michaela Moser

Oostenrijkse afgevaardigde in het EAPN Uitvoerend Comité

Interessante projecten

‘**Stap voor Stap**’ is een Equal project geleid door NEUSTART, een Oostenrijkse organisatie die werkt rond problemen verbonden met criminaliteit en zijn gevolgen. Het doel van dit project is ex-gevangenen de best mogelijke kansen bieden opdat zij (opnieuw) een plaats in de arbeidsmarkt kunnen innemen. Gevangenen krijgen toegang tot speciale

vormingsprogramma's, zodat zowel hun psychosociale vaardigheden vergroten als hun professionele kennis en kunde groeit via specifieke arbeidsmarkttraining terwijl ze in de gevangenis verblijven. Het algemene doel is om hen beter voor te bereiden op de kritische fase na de vrijlating uit de gevangenis en hen ondersteunen bij het hernemen van een ‘normaal’ dagelijks leven waar zij zelf verantwoordelijk voor zijn.

Contact: klaus.priechenfried@neustart.at

‘**Gelijk loon**’ is nog steeds geen realiteit voor veel vrouwen in Oostenrijk. Het Netwerk van Oostenrijkse Adviescentra voor vrouwen en meisjes, geleid door het Equal project “KLARA”, richt de aandacht op het beïnvloeden van de publieke opinie - ook van de werkgevers en de openbare instellingen - naar een meer gelijke verdeling van inkomen tussen vrouwen en mannen.

Contact: ep.klara@netzwerk-frauenberatung.at

‘**Toegang tot financiële diensten**’: Mensen in armoede en sociale uitsluiting en vooral mensen met schulden hebben meestal slechts beperkte of geen toegang tot financiële diensten. De meeste Europese landen hebben geen financiële dienst aangepast aan hun noden en die op een verantwoorde manier beheerd wordt. Een Europees project, gecoördineerd door de Federatie van Oostenrijkse Centra voor Schuldbemiddeling, heeft als doel om nieuwe strategieën te ontwikkelen om mensen met lage inkomens te helpen bij het zowel beter begrijpen van de gevolgen van financiële diensten en zaken, als hen te helpen om op de best mogelijke manier om te gaan met hun financiële middelen

Contact: project@asb-gmbh.at

“Onderzoekers kunnen NGO's helpen bij het laten horen van hun stem”

Dr. Karin Heitzmann is academisch assistent, docent en leidt onderzoeken betreffende sociaal en economisch beleid aan de Weense Universiteit van economische en handelsadministratie. Zij is gespecialiseerd in de vrijwilligers- en armoedesector.

EAPN: Welke zijn de grote sociale uitdagingen op dit moment? Welke strategie

of beleid is het meest doeltreffend in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting in Europa?

Dr. Karin Heitzmann: De grote sociale uitdagingen in Europa zijn werkloosheid (vooral van jongeren en oudere werknemers), slecht betaalde banen (werknemers in armoede), de groeiende ongelijkheid in de inkomensverdeling in vele landen, hardnekkige vormen van armoede en sociale uitsluiting, en het lage scholingsniveau in verschillende lagen van de bevolking. De meest doeltreffende strategieën of beleidspunten op korte termijn zijn investeren in vorming, werkgelegenheid creëren en verzekeren van minimale uitkeringen voor alle burgers. Op lange termijn is het nodig om verder te investeren in vorming, het opnieuw evalueren van het concept betaalde arbeid (door het enge begrip 'werk' te verruimen met nieuwe vormen van werkgelegenheid) en een basis sociale zekerheid ("Grundsicherung") voor alle burgers te garanderen.

Hoe kunnen onderzoekers hierbij helpen?

In de eerste plaats kunnen onderzoekers duidelijkheid 'produceren'. Armoede en sociale uitsluiting zijn onderwerpen die vaak slechts povere publieke herkenning krijgen. Vervolgens kunnen onderzoekers de bestaande instrumenten analyseren en nieuwe doeltreffende maatregelen voorstellen.

Welke rol hebben de sociale NGO's? Hoe kunnen onderzoekers en NGO's samenwerken?

De NGO's verlenen belangrijke diensten aan achtergestelde groepen. In vele landen zijn zij de eerste instantie tot wie mensen in armoede zich richten. Zij zijn ook drukknopgroep voor mensen in armoede en sociale uitsluiting die openlijk opkomen voor hun rechten. In vele gevallen komen de NGO's op voor de specifieke rechten van hun 'cliënten', te weten voor een specifieke groep binnen de groep mensen in achterstelling. Het gevaar bestaat

dat bepaalde groepen mensen in armoede en uitsluiting buiten het werk van de NGO's vallen (of geen aanspraak maken op de steun van de Staat).

Samenwerking tussen onderzoekers en NGO's zou gebaseerd moeten zijn op wederzijds begrip en openheid. Onderzoekers moeten bereid zijn om naar de problemen van mensen te luisteren vaak vertolkt door deskundigen van NGO's, terwijl NGO's een wetenschappelijke analyse niet moeten beoordelen als onbruikbaar en afkomstig uit een steriele 'ivoren toren'. Mijn persoonlijke ervaring als onderzoeker in Oostenrijk leerde me de waarde kennen van geïnformeerd te zijn over het denken en de kennis van vrijwilligersorganisaties zoals EAPN Oostenrijk. Zij kennen de sociale problemen en onderzoekers kunnen hen helpen hun stem te laten horen door de ervaringen van de NGO's te ondersteunen met feiten en cijfers. Het is ook belangrijk om mensen in armoede te betrekken bij het beleidsproces, omdat zij het best de noden kennen. .

Wat zijn uw verwachtingen over het Oostenrijkse Voorzitterschap?

Ik ben niet te optimistisch over het Oostenrijkse Voorzitterschap betreffende het boeken van vooruitgang in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. De geschiedenis leert ons dat veeleer een sterke Voorzitter van de Commissie (zoals Jacques Delors in de jaren '80 en '90), of een sterk Europees Parlement, de sociale dimensie in de Unie kan ontwikkelen dan de Voorzitters van de Lidstaten gedurende korte periodes.

Wat zijn uw verwachtingen als voorzitter van de 5^e Europese Ontmoeting van Mensen in Armoede?

Ik ben vereerd, uitgenodigd te zijn om de Ontmoeting voor te zitten. Het geeft me de kans om dicht bij mensen en hun problemen te komen. Dat helpt me om in contact te blijven met de 'echte wereld' en de actuele uitdagingen uitgedrukt door mensen in armoede zelf.

Interview: M. Moser

Netwerk Nieuws beoogt het op gang brengen van debatten over specifieke thema's. De uitgedrukte visie is niet noodzakelijk die van EAPN. Voor opmerkingen over de inhoud van deze Nieuwsbrief, kan u mailen naar team@eapn.skynet.be

Verantwoordelijke uitgever: Fintan Farrell

Eindredacteur: Vincent Forest

EAPN, Congresstraat, 37-41 (Bus 2) – B-1000 Brussel

Tel. +32 2 230 44 55 – Fax: +32 2 230 97 33 – Email: team@eapn.skynet.be – Website: www.eapn.org

Met de ondersteuning van de Europese Commissie